

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU**

Odeljenje za nadgledanje

**Sprovođenje Zakona o upotrebi jezika od strane kosovskih
opština**

Jun, 2008. godina

SADRŽAJ

1. IZVRŠNI REZIME	3
2. UVOD	4
3. SPROVOĐENJE ZAKONA O UPOTREBI JEZIKA	4
3.1 Javno informisanje u vezi sa Zakonom o upotrebi jezika.....	4
3.2 Opštinske uredbe i prakse za priznavanje i upotrebu jezika kojima se tradicionalno govori	4
3.3 Upotreba jezika u vezi sa opštinskim organima	5
3.4 Javni službenici, radno okruženje i upotreba službenih jezika.....	6
3.5 Prevođenje tokom sastanaka predstavničkih i izvršnih organa	6
3.6 Prevod službene dokumentacije	6
3.7 Prevod opštinskih internet stranica.....	7
3.8 Upotreba jezika na uličnim i ostalim topografskim znacima	7
3.9 Smetnje za sprovođenje Zakona o upotrebi jezika	8
3.10 Mogućnosti pismenog i usmenog prevođenja	8
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	9

1. IZVRŠNI REZIME

Potrebno je više od političkih izjava da bi se obezbedila integracija nealbanskih zajednica na Kosovu. Politički koraci preduzeti da se zadrže i ponovo integrišu osobe koje ne pripadaju albanskoj zajednici unutar javnih službi na Kosovu nisu podržani dodelom adekvatnih resursa za sprovođenje zakona kao što je Zakon o upotrebi jezika¹ (Zakon o jezicima), koji utiču na svakodnevni život pripadnika manjinskih zajednica i mogu doprineti njihovoj integraciji ili segregaciji.

Devetnaest meseci nakon proglašenja, sprovođenje Zakona o jezicima i dalje je problematična. Primetni su neki pozitivni rezultati kada su u pitanju topografski znaci na oba zvanična jezika na regionalnim putevima ili obezbeđivanje prevoda za vreme sastanaka opštinskih zakonodavnih i izvršnih organa. Vlada Kosova je usvojila administrativna uputstva i uspostavila Komisiju za jezike.² Međutim, treba rešiti još nekoliko problema. Važna administrativna uputstva nisu objavljena ili se neadekvatno sprovode, a javnost nema pristupa tim uputstvima i ne može zahtevati njihovu primenu. Jezičke zajednice nisu konsultovane ili uključene u imenovanje članova Komisije za jezike. Ograničeni Konsolidovani budžet Kosova i nedostatak resursa štetno utiču na proces sprovođenja, a sam Zakon ne identifikuje i ne dodeljuje određena sredstva za podršku razvoju adekvatnih opštinskih kapaciteta. Vlada Kosova nije sprovela nikakvu kampanju javnog informisanja kojom bi se razjasnile obaveze centralnih i opštinskih institucija kao i prava korisnika zvaničnih i jezika drugih zajednica.

Kosovo je i dalje društvo podeljeno po jezičkim linijama. Skoro dvadeset godina, deca iz zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba nisu imala obrazovanje na oba zvanična jezika. U većini slučajeva, ona i dalje imaju odvojeno obrazovanje. Kosovski Albanci i Srbi takođe imaju odvojenu zdravstvenu zaštitu i opštinske službe. Ta podela utiče i na druge zajednice koje su često primorane da biraju jedan od dva postojeća sistema, ili čija jezička prava u obrazovanju kosovski organi tek treba u potpunosti da ispoštuju. Zbog toga nove generacije znaju i govore samo jednim od zvaničnih jezika i ne mogu međusobno da komuniciraju. U isto vreme, te generacije će u budućnosti biti odgovorne za osiguravanje jednake upotreba službenih jezika u vladi i građanskom društvu. Dok verovatnoća o zajedničkom višejezičkom društvenom i institucionalnom prostoru opada, ovaj se paradoks mora rešiti uz jasnu posvećenost obuhvaćenih zajednica i jasne političke mere. Moraju se rešiti sukob i njegovi osnovni uzroci ukoliko želimo da se očuva višejezičko društvo i institucionalni sistem.

Iako je, zbog raseljenja uzrokovanog sukobom, nekoliko regiona i opština današnjeg Kosova izgubilo svoju višejezičku raznolikost ili postalo manje raznoliko, raseljena lica još uvek imaju svoje pravo na povratak, da traže i dobiju informacije u vezi sa opštinskim pitanjima i mogu tražiti usluge od tih organa. Opštine su odgovorne za sprovođenje Zakona bez obzira na njihov demografski sastav.

¹ Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/51.

² Ovaj organ funkcioniše na osnovu člana 32. Zakona i na osnovu Administrativnog uputstva Kabineta premijera br. 2007/03 i Administrativnog uputstva Kabineta premijera br. 2007/06.

2. UVOD

Usvajanjem Zakona o jezicima u oktobru 2006. godine, Skupština Kosova je uskladila postojeće zakonodavstvo o upotrebi jezika i potvrdila posvećenost osiguravanju jednake upotrebe službenih jezika, albanskog i srpskog. Zakonodavac je takođe odredio uslove pod kojima jezici drugih zajednica mogu biti priznati i upotrebljavati se u opštinama u kojima ta jezička zajednica čini tri do pet posto stanovništva, ili gde se tim jezikom tradicionalno govori. Na osnovu člana 2.3. i 2.4. Zakona, jezici kojima tradicionalno govori ili govori tri posto stanovništva mogu se priznati kao 'jezici u službenoj upotrebi'. Oni koji se služe tim jezicima mogu primati usluge i dobijati dokumenta na svom jeziku samo kroz pojedinačne zahteve. Pored toga, jezici kojima govori pet posto stanovništva ili više, mogu se priznati kao dodatni službeni jezici opštine. Oni koji se služe tim jezicima imaju ista prava kao i oni koji se služe albanskim i srpskim jezikom. Međutim, priznavanje jezika prema demokratskim parametrima primenjivaće se tek nakon što se sprovede zvaničan popis stanovništva. Zakon o jezicima je savremen pravni instrument. Zasnovan je na i dopunjuje Ustavni okvir³, Zakon protiv diskriminacije⁴ i međunarodne mehanizme za zaštitu nacionalnih manjina i regionalnih ili manjinskih jezika koji se upotrebljavaju na Kosovu.⁵

Da bi se omogućilo kosovskoj vladi da sistematski poboljša poštovanje i odgovornost prema jezičkim zajednicama, Misija OEBS-a na Kosovu (OEBS) ocenila je kako opštine izvršavaju svoje obaveze prema Zakonu. OEBS je analizirao prakse kao što su: prevođenje za vreme sastanaka; prevođenje zvaničnih dokumenata i internet stranica opština; upotreba jezika na službenim i topografskim znacima; kapaciteti pismenog i usmenog prevođenja; i prepreke koje utiču na primenu Zakona.

3. SPROVOĐENJE ZAKONA O UPOTREBI JEZIKA

3.1 Javno informisanje u vezi sa Zakonom o upotrebi jezika

Kosovska vlada nije ispunila svoju obavezu da „[...] sprovede program javnog informisanja u vezi sa Zakonom odmah nakon njegovog proglašenja“, kako to nalaže član 36.2. Zakona. OEBS je primetio da aktivnosti javnog informisanja postoje samo u Klinë/Klini, gde je opština imala javne konsultativne sastanke pre usvajanja uredbe o upotrebi jezika, i u Obiliq/Obiliću, gde je Opštinska kancelarija za zajednice organizovala sastanak sa predstavnicima zajednica na kojem se razgovaralo o sprovođenju Zakona o jezicima od strane opštinskih organa.

3.2 Opštinske uredbe i prakse za priznavanje i upotrebu jezika kojima se tradicionalno govori

Shodno članu 2.4. i 35. Zakona o jezicima, opštine su u obavezi da usvoje detaljne uredbe u vezi sa priznavanjem jezika kojima se tradicionalno govori na njihovoj teritoriji, u roku od šest meseci od dana proglašenja Zakona. Ministarstvo lokalne uprave je avgusta 2007. god. usvojilo Administrativno uputstvo br. 2007/06 kojim se određuju procedure putem kojih opštine priznaju jezike u službenoj upotrebi, a prema uslovima predviđenim Zakonom o jezicima.

Navodno su 22 opštine primile Administrativno uputstvo a 11 nisu. Do sada, samo jedna opština je usvojila uredbu o upotrebi jezika⁶ u kojoj nisu navedene procedure putem kojih bi drugi jezici mogli biti priznati u skladu sa Zakonom i Administrativnim uputstvom. Neke opštine prate neformalne procedure. U pet opština su, pre proglašenja Zakona, u službenoj upotrebi bili, osim albanskog i srpskog, i drugi jezici. Prema Zakonu, turski jezik je sada službeni jezik u Prizrenu. Opštine Gjilan/Gnjilane, Mitrovicë/Mitrovica, Prishtinë/Priština, i Vushtrri/Vučitrn su u 2007. i 2008. god. priznale turski jezik kao jezik u službenoj upotrebi. Međutim, još uvek nisu odvojeni ili nije odvojeno dovoljno ljudskih resursa kako bi se ispoštovala ta obaveza. U Prizrenu i Dragash/Dragašu, opštinski propisi i znaci na

³ Uredba UNMIK-a br. 2001/9 o Ustavnom okviru za Privremenu samoupravu na Kosovu, Poglavlje 3 (Ljudska prava) i Poglavlje 4 (Prava zajednica i njihovih članova).

⁴ Kosovski Zakon br. 2004/3, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2004/32.

⁵ Kako je regulisano Ustavnim okvirom, Poglavlje 3.2(g); (h) i Poglavlje 3.3.

⁶ Opština Klinë/Kline, Uredba o upotrebi jezika u opštinskim institucijama. 01-07-72/07.

objektima su i na bosanskom jeziku. U Dragash/Dragašu i Pejë/Peći, nazivi ulica i topografski znaci su na albanskom, srpskom i bosanskom, a projekat za prevođenje uličnih oznaka na oba zvanična jezika je sproveden 2008. godine i u Novobërdë/Novom Brdu. U nekim drugim opštinama, lica čiji maternji jezik nije službeni jezik nisu u mogućnosti da podnose zahteve i dobijaju odgovore na sopstvenom jeziku, u skladu sa odredbama odgovarajućih opštinskih statuta ili u skladu sa postojećom praksom.⁷ Iako se romskim jezikom tradicionalno govori u Prizrenu i taj jezik ispunjava uslove da bude priznat u skladu sa članom 2.4. Zakona, opština niti priznaje niti štiti jezička prava te prilično velike zajednice.

3.3 Upotreba jezika u vezi sa opštinskim organima

Član 7.2. Zakona o jezicima predviđa da „svako lice ima pravo da komunicira sa opštinskim institucijama i zvaničnicima i od njih prima dostupne usluge i dobija javna dokumenta, na bilo kom službenom jeziku. Svaki opštinski predstavnik i izvršni organ ima dužnost da obezbedi da svako lice može da komunicira sa bilo kojom opštinskom institucijom ili organom i od njih dobija dostupne usluge i javna dokumenta, na bilo kom zvaničnom jeziku“. Član 8.1. dodatno predviđa pravo lica čiji je jezik u službenoj upotrebi da predstave usmeno ili pismeno zahteve i dokumenta i da na svom jeziku dobiju odgovor od opštinskih institucija i zvaničnika, ukoliko to zahtevaju.

OEBS je u 17 opština razgovarao sa osobama koje pripadaju manjinskim zajednicama, koje su opisale pozitivna iskustva i poteškoće sa kojima se suočavaju kada koriste maternji jezik u odnosima sa opštinskim organima. Anketa je takođe ispitala bezbednosne percepcije u vezi sa kretanjem i korišćenjem maternjeg jezika na javnim mestima u kojima živi većinsko stanovništvo. Dvadeset i osam procenata ispitanika imalo je problema prilikom dobijanja usluga na svom jeziku. To se odnosi na kosovske Srbe, kosovske Turke, Rome i kosovske Bošnjake. Četrdeset procenata ispitanika naglasilo je poteškoće u dobijanju pismenih dokumenata na svom jeziku. To se odnosi na kosovske Srbe, kosovske Turke, Rome, kosovske Bošnjake i kosovske Hrvate.

Oni koji se služe srpskim jezikom naglasili su poteškoće u komunikaciji sa opštinskim organima i dobijanju usluga od njih i napomenuli činjenicu da mlađi zvaničnici ne govore tim jezikom. Suprotno tome, kosovski Albanci koji su meštani mešane opštine Novobërdë/Novo Brdo odgovorili su da nisu imali poteškoća u komunikaciji i dobijanju usluga na maternjem jeziku. Isto pozitivno iskustvo preneli su pripadnici zajednica Aškalija i Egipćana čiji je maternji jezik albanski a koji žive u Ferizaj/Uroševcu, Fushë Kosovë/Kosovom Polju i Gjakovë/Đakovici.

Kosovski Hrvati iz Lipjan/Lipljana i Kosovski Bošnjaci iz Dragash/Dragaša, Prizrena i Pejë/Peći istakli su poteškoće u pogledu izdavanja pismenih dokumenata na njihovom maternjem jeziku, uključujući dokumentaciju potrebnu za izdavanje ličnih karata i izvoda iz matične knjige umrlih, lekarskih nalaza i uputa, kao i obaveštenja na oglasnim tablama u ustanovama primarne zdravstvene zaštite koja se objavljuju samo na albanskom jeziku. Lica koja govore turski jezik u Gjilan/Gnjilanu i Prishtinë/Prištini imala su problema u komunikaciji sa opštinskim organima i kada su od njih trebali da dobiju usluge i dokumenta na turskom jeziku. Neki ispitanici imali su problema kada su dobijali pismena dokumenta koja su izdali lokalni opštinski organi, jer je većina dokumenata bila na albanskom jeziku i bilo je veoma teško obezbediti prevod tih dokumenata. Romski jezik još uvek nije dovoljno zaštićen i nedostaje mu podrška na Kosovu. Iako romska zajednica tradicionalno govori svoj jezik u različitim opštinama, on još uvek nije priznat i uglavnom je ograničen na privatnu upotrebu. Lica koja govore romski jezik imaju problema u komunikaciji sa opštinskim organima i prilikom dobijanja usluga i dokumenata od njih, a usled činjenice da opštinski službenici ne govore romski pa ova lica moraju da govore albanskim ili srpskim jezikom.

Ispitanici koji govore srpskim i romskim jezikom izrazili su bezbednosnu zabrinutost u pogledu njihove slobode kretanja i upotrebe maternjeg jezika na javnim mestima u određenim opštinama koje su nastanjene većinskom zajednicom, kao što su Gjilan/Gnjilane, Mitrovicë/Mitrovica i Klinë/Klina.

⁷ Dragash/Dragaš, Klinë/Klina, Deçan/Deçane, Shtërpçë/Štrpce, Kamenicë/Kamenica, Novobërdë/Novo Brdo, Prishtinë/Priština, Zvečan/Zveçan, i Junik.

3.4 Javni službenici, radno okruženje i upotreba službenih jezika

Član 7.5 Zakona propisuje da „opštinske institucije moraju obezbediti da njihovo radno okruženje bude pogodno za efikasnu upotrebu službenih jezika i omogućiti upotrebu bilo kog službenog jezika od strane svojih službenika i radnika.“

Navodno, devet opština i pilot opštinskih jedinica nemaju multietničku javnu službu, dok ostale 24 opštine i administracija u severnoj Mitrovici/Mitrovicë imaju najmanje jednog javnog službenika iz redova neke manjinske zajednice. U 20 opština su javni službenici istakli da se osećaju slobodnim da upotrebljavaju bilo koji službeni jezik u kontaktu sa kolegama na poslu. U malom broju opština, javni službenici koji govore srpskim jezikom nisu se osećali slobodnim da koriste svoj maternji jezik u kontaktima sa grupom kolega (Klinë/Klina), ili nisu bili u mogućnosti sa komuniciraju neposredno na srpskom jeziku sa opštinskim službenicima, koji su zahtevali prevodioca kao uslov da se sastanu (Ferizaj/Uroševac). Ovi zvaničnici su navodno bili u stanju da govore srpski jezik, ali nisu bili voljni da ga koriste. Iako zahtevanje usluga prevodenja ne znači nepoštovanje Zakona o jezicima, relevantni opštinski organi moraju da razmotre mere koje treba da učine njihova radna okruženja pogodnijem za upotrebu službenih jezika. U 18 opština, javni službenici su potvrdili da zaposleni komuniciraju sa javnošću na bilo kojem službenom jeziku. Razlozi za to su različiti, a u njih spada i činjenica:

- da su spremni da koriste oba službena jezika u zavisnosti od nivoa poznavanja jezika;
- da žele da poštuju zakon;
- da postoji institucionalna tradicija višejezičke komunikacije zajednica, koja se održala čak i tokom najosetljivijih perioda;
- da viši zvaničnici daju primer i komuniciraju sa javnošću na oba službena jezika.

U skladu sa članom 7.5, tamo gde javni službenici ne govore tečno jedan ili više službenih jezika ili jezika u službenoj upotrebi, opštinski organi su odgovorni da obezbede potreban prevod.

3.5 Prevođenje tokom sastanaka predstavničkih i izvršnih organa

Prema članu 7.3 i 8.4 Zakona, opština je obavezna da obezbedi prevod sa jednog na drugi službeni jezik i sa jednog službenog jezika na drugi jezik zajednice, ako za to postoji zahtev. Ova obaveza odnosi se na sastanke predstavničkih i izvršnih organa, i na javne sastanke koje organizuje opština.

Istraživanje je pokazalo da su postupci za formalno ili neformalno podnošenje zahteva za prevođenje uspostavljeni samo u 18 opština i u pilot opštinskim jedinicama. Uz nekoliko izuzetaka, prevođenje se obično obezbeđuje u ovim opštinama za predstavničke i izvršne organe kada se to zahteva, kao i za opštinske radne grupe za povratak.

3.6 Prevod službene dokumentacije

Kako se zahteva prema članu 7.4 Zakona o jezicima, „zapisnici sa sastanaka i službeni spisi opštinskih predstavničkih i izvršnih organa, javni registri i ostala službena dokumenta vode se i izdaju na svim službenim jezicima opštine.“ Pored toga, član 7.6 predviđa da se „uredbe i podzakonska akta koja usvoje opštinske institucije štampaju i objavljuju na službenim jezicima opštine [...]“. Međutim, mnogo toga još mora da se uradi da bi se osigurala jednakost službenih jezika. Nedostatak volje i sredstava i dalje su prisutni u nekoliko opština sa većinskim stanovništvom kosovskih Albanaca i kosovskih Srba. Čini se da je osnovni razlog zbog čega nekoliko opština ne prevodi svoja dokumenta na jedan od službenih jezika taj što se u svoja rodna mesta nije vratilo, niti živi, nijedno lice čiji je jezik srpski ili albanski ili se vratilo i živi samo njih nekoliko.

U opštinama na severu Kosova sa većinskim srpskim stanovništvom, Leposavić/Leposaviq, Zvečan/Zveçan i Zubin Potok, zapisnici sa sastanaka predstavničkih i izvršnih organa ne objavljuju se na albanskom jeziku. U opštinama sa većinskim albanskim stanovništvom, zapisnici na srpskom se nikad ili retko objavljuju u nekoliko skupština opština, političkih i finansijskih odbora, odbora za zajednice, odbora za posredovanje, odbora direktora, i, u manjoj meri, u radnim grupama za povratak. Ista podela između opština sa srpskom većinom na severu Kosova i sa albanskom većinom na jugu

Kosova preovlađuje i u pogledu prevoda odluka i propisa skupština opština; zaključaka, predloga i preporuka odbora skupština opština; i odluka odbora direktora i odeljenja. Ova dokumenta su uvek ili većinom dostupna na albanskom jeziku u južnom delu ali ne i u severnom delu Kosova; i ne objavljuju se niti se štampaju na srpskom u nekoliko opština na Kosovu sa većinskim albanskim stanovništvom.

3.7 Prevod opštinskih internet stranica

Član 7.2 Zakona obavezuje opštinske organe vlasti da „[...] osiguraju da svako lice može da [...]dobjije raspoložive usluge i javna dokumenta od svake opštinske institucije ili organa na svakom službenom jeziku,“ dok se shodno članu 7.6 „uredbe i podzakonska akta usvojene od strane opštinskih institucija štampaju i objavljuju na službenim jezicima opštine.“

Opštinske internet stranice obezbeđuju pristup elektronskim informacijama o mandatima, aktivnostima, uslugama i prilikama za zapošljavanje. Od novembra 2007, 23 opštine i pilot opštinske jedinice otvorile su svoje internet stranice, od kojih sedamnaest funkcionišu. Nazivi opština na adresama internet stranica bili su na albanskom u 17 a na srpskom u šest slučajeva. Ovakva odstupanja nisu u skladu sa obavezom da se osigura ravnopravan status oba službena jezika. Nijedna opština ne poštuje u potpunosti obavezu ravnopravne upotrebe oba službena jezika. Na četiri internet stranice nijedan dokument nije bio preveden na srpski jezik, a na drugih pet internet stranica broj dokumenata prevedenih na srpski nikada nije prelazio 29 % od ukupnog materijala. Na preostalih osam opštinskih internet stranica na srpski jezik bilo je prevedeno više dokumenata, ali ipak ne sva (od 54 % do 74 %). Na deset internet stranica, do 16% dokumenata bilo je samo delimično prevedeno na srpski.

Što se tiče kvaliteta prevoda na srpski, OEBS je ocenio da je prevod sadržaja bio tačan na devet internet stranica, a više nego dovoljan na četiri. Kvalitet je neznatno opadao što se tiče gramatike i sintakse. Velike greške utvrđene su u pogledu korišćenja srpskog pisma, naročito zato što neka slova nisu uopšte upotrebljena ili su zamenjena drugim simbolima na mnogim internet stranicama. Kao posledica toga ocenjeno je da je kvalitet netačan do manji od zadovoljavajućeg na sedam internet stranica, a dovoljan do tačan na preostalih šest internet stranica.

3.8 Upotreba jezika na uličnim i ostalim topografskim znacima

Prema članu 9.2 Zakona: „Službeni znaci koji označavaju ili sadrže nazive opština, sela, puteva, ulica i drugih javnih mesta ispisuju se na službenim jezicima i na jezicima koji imaju status službenog jezika u opštini u skladu sa članom 2.3.“ Shodno članu 11.2(k) Uredbe UNMIK-a br. 2007/30, skupštine opština imaju isključivu nadležnost za donošenje odluka o „nazivima i izmenama naziva puteva, ulica i drugih javnih mesta.“

Samo 20 od 34⁸ administrativne jedinice usvojile su odluku ili uredbu o nazivima ulica. U 17 jedinica, u odlukama skupština opština svi ili većina naziva ulica i javnih mesta navedeni su samo na jednom službenom jeziku, zavisno od toga koja zajednica predstavlja većinu. Pejë/Peć i Dragash/Dragaš su jedine opštine u kojima su nazivi svih ulica prevedeni i izloženi i na albanskom i na srpskom jeziku, kako to propisuje član 9.2 Zakona.

Većina ulica (78 %) nazvana je po ličnostima i u većini odluka izabrana lična imena su ili albanska ili srpska. Izbor imena ličnosti koja pripada isključivo ili skoro isključivo većinskoj zajednici sprečava jednaku upotrebu službenih jezika, što s druge strane ima diskriminatorni efekat. Ovaj problem mogao bi se rešiti tako da se kod opština insistira da ne koriste lična imena već nazive koji bi mogli da se prevedu na službene jezike bez ikakvih smetnji, čime bi se osigurala usklađenost sa članom 9.2 Zakona.

Pored toga, član 9.2 Zakona predviđa da su na teritoriji svake opštine službeni znaci koji označavaju ili sadrže nazive opština i sela istaknuti na službenim jezicima opštine. Ministarstvo je odgovorno da održava saobraćajne znake na glavnim i regionalnim putevima, dok su opštine odgovorne da održavaju

⁸ Uključujući tu i pilot opštinske jedinice i Administraciju Ujedinjenih nacija u Mitrovicë/Mitrovici.

saobraćajne znake na lokalnim putevima. Ministarstvo transporta i komunikacija obezbedilo je postavljanje dvojezičkih znakova na regionalnim putevima na celoj teritoriji Kosova. U 16 opština OEBS je zapazio da su ovi znaci dosledno isticali službene nazive opština i sela na oba službena jezika. Povrede ovog pravila zapažene su u 17 opština i pilot opštinskih jedinica. Povrede obuhvataju upotrebu neslužbenih naziva,⁹ nazive mesta samo na jednom službenom jeziku, pogrešno ispisane službene nazive, zaprljane znake koji nisu očišćeni niti zamenjeni i nekoliko odnetih ili polomljenih topografskih znakova.

3.9 Smetnje za sprovođenje Zakona o upotrebi jezika

OEBS je utvrdio određeni broj smetnji koje negativno utiču na sprovođenje Zakona, gde u više od polovine opština: nije bilo uopšte ili nije bilo dovoljno prevodilaca u službi za prevođenje i nije postojala mogućnost da se zaposle dodatni prevodioci; male, nedovoljne plate koje ne mogu da privuku niti zadrže kvalifikovanije prevodiocice; prevodioci su preopterećeni; opština ne odvaja i/ili nema dovoljno finansijskih sredstava, ne postoje (pisani) opštinski pravilnici o upotrebi jezika. Sledeće smetnje bile su relevantne u manje od 50 % opština: nedostatak motivacije kod prevodilaca, zbog radnih uslova, velika preopterećenost ili drugi faktori koji su uticali na moral; dokumenta iz centralnih institucija izdata su samo na albanskom; prevodioci se koriste za druge zadatke; opština nije posvećena politici o jezicima; prevodioci nemaju dovoljno iskustva. Praksa da razne centralne institucije dostavljaju službena dokumenta opštinskim organima samo na albanskom jeziku ili dostavljanje dokumenata koja su loše prevedena na srpski istaknuto je kao razlog koji zabrinjava u 11 opština.

3.10 Mogućnosti pismenog i usmenog prevođenja

Iako Zakon o jezicima ne predviđa to jasno, sprovođenje Zakona zahteva adekvatne ljudske, finansijske i tehničke resurse, koji često nisu dovoljni. Ovo obuhvata osnivanje prevodilačkih službi, zapošljavanje adekvatnog broja kvalifikovanih prevodilaca i osiguravanje odgovarajućih radnih uslova i prilika za stručno usavršavanje.

Od 34 administrativne jedinice, 28 su obrazovale opštinske prevodilačke službe a 24 opštine su postavile kontakt osobe za pitanja jezika. U šest opština uopšte ne postoje prevodioci, a u 23 ima jednog do dva prevodioca, dok je samo u pet opština zaposleno troje ili više prevodilaca. Od 56 prevodilaca koji rade u opštinama, njih 48 prevode na albanski i srpski (1,4 po opštini). Nije bilo novih zapošljavanja u 2008. Prema tome, nepostojanje ili nedovoljan broj prevodilaca utiče na efikasnost službi usmenog/pismenog prevođenja ili pak često prouzrokuje da ne budu prevedeni radni dokumenti predstavničkih i izvršnih organa. Ni u jednoj prevodilačkoj službi ne postoji lektor koji je odgovoran za proveru i kontrolu kvaliteta prevoda. Pošto se dokumenta u originalu izdaju na albanskom jeziku u većini opština, ovo posebno utiče na kvalitet prevoda na srpski. Isto to važi za albanski jezik u opštinama na Kosovu u kojima je većinsko srpsko stanovništvo.

Funkcionalna oprema za simultano prevođenje instalirana je i koristi se u 20 opština. U drugih sedam opština oprema ne funkcioniše ili se ne koristi, a u šest opština uopšte ne postoji oprema za simultano prevođenje.

Prevodilačke službe nemaju poseban budžet i u nekim slučajevima nemaju adekvatnu opremu i kancelarije. Prema zapažanju OEBS-a, 22 opštine nisu odvojile dovoljno finansijskih sredstava da bi pojačale svoje kapacitete. Na Kosovu trenutno ne postoji specijalizovan nastavni plan za visoko obrazovanje po kome bi se obučavali prevodioci za usmeno i pismeno prevođenje, pravnici-lingvisti i sudski tumači. Trideset i jedan od 56 prevodilaca koji rade u opštinama, imaju samo srednju školu. U deset opština nijedan od ispitanih prevodilaca navodno nije pohađao nikakav specijalizovani kurs. Dvadeset petoro prevodilaca izjavilo je da je učestvovalo samo na jednom kursu ili obuci koju je

⁹ Drenas/Gllogovac umesto Gillogoc/Glogovac, i Skenderaj/Skenderaj umesto Skenderaj/Srbica koriste se na regionalnim i lokalnim putevima. U Obiliq/Obiliću, na nekim putnim znacima na regionalnom putu Prishtinë/Priština – Mitrovicë/Mitrovica koristi se naziv „Kastriot“ umesto Obiliq.

organizovao Kosovski institut za javnu administraciju, Ministarstvo javnih službi i Ministarstvo lokalne uprave, i to u vremenu od 2005. do 2007. Ovi kursevi trajali su kratko, od jednog do pet dana. Sedmoro prevodilaca pohađalo je dodatnu specijalizovanu obuku koju su organizovale druge institucije.

U 2007. godini, Centralna služba za praćenje prevođenja pri Ministarstvu javnih službi počela je da sistematizuje aktivnosti koje imaju za cilj da se ocene potrebe za razvojem stručnih sposobnosti i da se napravi plan za organizovanje kurseva za stručno usavršavanje prevodilaca u ministarstvima. Na svaka tri meseca osoblje ovih službi polaže test znanja jezika, a rezultati tog testa koriste za identifikuju slabosti i da se napravi plan kurseva za razvoj kapaciteta. U 2007, Ministarstvo javnih službi, Ministarstvo lokalne uprave i Kosovski institut za javnu administraciju, zajedno su organizovali jedan kurs obuke o tehnici simultanog prevođenja koji je bio namenjen svim prevodiocima na centralnom nivou i većini prevodilaca koji su radili u opštinama.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Devetnaest meseci posle proglašenja Zakona o jezicima još uvek se ne odvajaju dovoljni ljudski i finansijski resursi za sprovođenje Zakona na opštinskom nivou. Moraju se usvojiti opštinski propisi o priznavanju i upotrebi drugih službenih opštinskih jezika i jezika u službenoj upotrebi. Razne opštine i dalje dobijaju od ministarstava i drugih centralnih institucija dokumenta koja nisu prevedena na srpski ili čiji je prevod na srpski lošeg kvaliteta, ali ne prijavljuju ovakve slučajeve Komisiji za jezike.

OEBS pozdravlja osnivanje Komisije za jezike u maju 2007, koja služi kao centralni mehanizam za nadzor i osiguravanje primene Zakona, i izdavanje nekoliko administrativnih uputstava, ali isto tako primećuje da neka od tih uputstava ili još nisu objavljena¹⁰ ili se ne sprovode na odgovarajući način. Zbog toga, šira javnost nema pristup njima i ne može zahtevati njihovo sprovođenje. Čak i godinu dana posle njenog ustanovljenja, javnost uglavnom nije obaveštena o postojanju Komisije za jezike niti o značaju korišćenja postupaka koji se odnose na pitanja jezika. Ovoj Komisiji do sada je podneta samo jedna tužba. Imenovanje i sastav članova Komisije nije omogućio delotvorno učešće i zastupljenost svih jezičkih zajednica, kako to propisuje Zakon o jezicima, član 32.10. Osim toga, Komisija nema svoj budžet, resurse niti kancelariju. Ministarstva i Skupština Kosova nisu pozvali Komisiju da predstavi svoje komentare na nacrt zakona o upotrebi jezika.

Zbog toga, OEBS preporučuje da kosovske institucije:

- **Sprovedu** kampanju širenja svesti javnosti, objave sva srodna administrativna uputstva i odvoje adekvatne finansijske, ljudske i tehničke resurse da osiguraju sprovođenje ovog Zakona;
- **Osiguraju** da opštine usvoje propise o jezicima, urede funkcionisanje prevodilačkih službi i naprave sistematski nastavni plan za stručno usavršavanje prevodilaca;
- **Izmene** sastav Komisije za jezike tako da se omogući delotvorno učešće i zastupljenost svih jezičkih zajednica, i da se Komisiji omogući da radi efikasno i nezavisno uz adekvatne resurse i logističku podršku;
- **Osiguraju** da obrazovni sistem Kosova ne podstiče jezičko razdvajanje i da obezbeđuje potpunu nastavu na bilo kom od izabраних službenih jezika sa obaveznim časovima iz drugog jezika, i obezbede redovnu obuku za javne službenike da bi se osiguralo učenje oba službena jezika.

¹⁰ Na primer, Administrativno uputstvo Kabineta premijera br. 2007/03 i Administrativno uputstvo Ministarstva lokalne uprave br. 2007/06.